

Historische bijeenkomst (1946-2016)

Vernieuwing en traditie in het Apostolisch Genootschap en de Nieuw-Apostolische Kerk

Dit jaar is het zeventig jaar geleden dat er in Nederland een schisma ontstond in de Hersteld Apostolische Zendinggemeente in de Eenheid der Apostelen (HAZEA). De aanleiding was een geschil over de opvolging van apostel J.H. van Oosbree. Het grootste gedeelte van de lidmaten volgde apostel L. Slok, die door apostel Van Oosbree in zijn testament als zijn opvolger was aangewezen. Deze mensen verenigden zich in het Apostolisch Genootschap (Apgen) dat in 1951 werd opgericht. Een kleiner deel van de Nederlandse HAZEA volgde de Duitse stamapostel en vormt nu de Nieuw-Apostolische Kerk (NAK).

Dit herdenkingsjaar beschouwden Edwin Diersmann (NAK), Manfred Horstmanshoff (Apgen) en Rob Tijdeman (Apgen) als een goed moment voor een symposium. Met vereende krachten hebben zij de organisatie ervan op zich genomen. Zij werden daarbij ondersteund door de Van Oosbreestichting, de NAK en het Apgen. Centraal stond de vraag, in hoeverre vernieuwing en traditie bij het schisma van 1946 en in de jaren daarna een rol hebben gespeeld. Wat veranderde en wat bleef hetzelfde? Het symposium werd gehouden op 17 september 2016.

Tijdens deze samenkomst gingen sprekers van zowel de NAK als het Apgen in op het thema traditie en vernieuwing. Zij spraken op persoonlijke titel. Ook leden van de Gemeente van Apostolische Christenen (GvAC) waren aanwezig; hun leidinggevendenden waren helaas door diverse omstandigheden verhinderd. De GvAC splitste zich in 1954 van de NAK af omdat de lidmaten zich niet konden verenigen met de stamapostelboodschap. Die boodschap hield in, dat Jezus nog tijdens het leven van stamapostel Bischoff zou terugkeren. Bischoff verkondigde dit sinds 1951 en benadrukte dit steeds meer. Hij overleed in 1960. In 2013 is het wederzijds vertrouwen tussen NAK en GvAC hersteld. Wel bleven beide wereldwijde organisaties als aparte instituten naast elkaar bestaan.

De bijeenkomst van 17 september 2016 vond plaats in het gebouw van de NAK aan de Johannes Geradtsweg 115 te Hilversum. Een historische plaats, omdat hier L. Slok in 1946 tot apostel werd geroepen op grond van het testament van Van Oosbree.

De zaal vulde zich al vroeg. Orgelspel van Marcel Kroonenberg begeleidde het vrolijke geroezemoes, of andersom. Bloemstukken, gemaakt door Jan Werner, drukten de emblemen van de diverse apostolische richtingen uit. De ca 350 aanwezigen werden de hele dag gespijzigd en gelaafd door hardwerkende broeders en zusters.

De gastheer, apostel Peter Klene van de NAK, sprak om 11 uur welkomstwoorden. Met zijn openingszin 'Geliefde broeders en zusters van beide richtingen' was de toon van deze dag gezet. Hij plaatste het schisma van 1946 eerst in het totaal van de Nederlandse kerkgeschiedenis als een van de zovele afsplitsingen, een klein moment in de loop der tijd. Vervolgens plaatste hij het aan de keukentafel als een wereldschokkende en schrijnende ervaring in verschillende huishoudens. Royaal zei hij, dat het gebouw aan de Geradtsweg niet 'van hem' was, maar gerealiseerd was door de gaven van ons aller ouders of grootouders. Tot slot riep apostel Klene op, elkaar met mildheid en blijdschap te ontmoeten, met respect voor de beslissingen die onze ouders of grootouders destijds genomen hebben. Hij relativeerde ons 'weten' met een citaat van Socrates, die slechts één ding zeker wist: dat hij niets wist.

Hieronder volgen impressies van de diverse bijdragen voor het symposium. Uitvoeriger samenvattingen en zelfs complete teksten van de lezingen zijn elders op deze site te vinden.

Berry Brand opende de rij van onderzoekers. Hij is historicus en heeft verschillende publicaties en lezingen op zijn naam staan over de geschiedenis van apostolische bewegingen die uit de 'Catholic Apostolic Church' zijn voortgekomen. In 2013 verscheen zijn magnum opus 'Nieuw licht op oude wegen' (Eburon, Delft). Berry Brand is lid van het Apgen. Zijn bijdrage, 'Statuten of testament. Het dilemma van opziener H. Schurink' wierp licht op de uiterst moeilijke positie van deze opziener in de weken tussen het overlijden van Van Oosbree en de landelijke vergadering op tweede paasdag. Moest hij de benoeming van een opvolger overlaten aan stamapostel Bischoff die daarvoor volgens de statuten de rechtmatige persoon was, of moest hij kiezen voor de testamentaire beschikking van Van Oosbree? Om zijn publiek er intens bij te bepalen, wat dit dilemma voor de persoon van Schurink betekend heeft, gebruikte Brand voor het begin van zijn lezing de vorm van een levendig voorgedragen en meeslepend quasi ego-document van Schurink. Uiteraard was ook dit deel van Brands bijdrage geheel op feiten gebaseerd. De emoties die Brand Schurink toedichtte, lijken mij zeer aannemelijk.

De volgende spreker was Edwin Diersmann. Hij is theoloog en lid van de NAK. Ook hij heeft een aantal artikelen en boeken geschreven over deze apostolische bewegingen. Hij belichtte de gebeurtenissen in 1946 vanuit het perspectief van de NAK in zijn lezing 'De beoordeling van de kerkscheuring van 1946 in officiële nieuw-apostolische publicaties door de jaren heen'. Het was boeiend te horen hoe men in deze apostolische richting met de ingrijpende ervaring van 1946 omging en hoe de visie op deze gebeurtenis met de jaren langzaam wijzigde. Aanvankelijk werden de volgers van Slok veroordelend vergeleken met wolven in schaapskleren of mild met de verloren zoon. Vanaf de jaren 60 lag de focus binnen de NAK niet zozeer op de splitsing van 1946 maar veeleer op de beroering omtrent de stamapostelboodschap. In de jaren tachtig werd er positief over Jochems geschreven en negatief over L. Slok. Sinds 1999 ontstond er in de NAK bereidheid, de harten te openen voor leden van het Apgen. Aan het slot van zijn voordracht riep Diersmann zijn toehoorders op, de emoties van weleer te hervinden, bijvoorbeeld verdriet om wat gebeurd is en niet ongedaan gemaakt kan worden. Hij riep tevens op tot een gevoel van verbondenheid vanwege onze gemeenschappelijke oorsprong en tot bewondering voor elkaars keuzes die vanuit een heilige overtuiging gemaakt zijn. En bovenal tot liefde, omdat zij in alle apostolische tradities een leidend principe is.

De lezing van Brand werd ingeleid door een klein koor onder leiding van Ad Bethlehem met Marcel Kroonenberg aan het orgel. Zij zongen 'Wat wonderbaar heeft God zijn werk voor ondergang bewaard' (nr. 80 uit de bundel van 1953). De lezing van Diersmann werd ingeluid met het lied 'Waardig wil ik voor u treden', een lied uit de bundel van de HAZE, dat in de bundel van de NAK niet meer voorkomt. Deze liederen illustreerden haarfijn de standpunten van de verschillende partijen van weleer.

Aansluitend op de lunch sprak Robin Brouwer. Hij is maatschappij- en godsdienstfilosoof. Als zodanig hield hij zestien lezingen in debatcentrum de Nieuwe Liefde in Amsterdam, waarna hij met politici, wetenschappers en journalisten sprak over de problemen van onze samenleving. Sinds 2014 is hij actief voor het Apostolisch Genootschap. Hij heeft een aantal boeken gepubliceerd. Brouwers lezing voor het symposium werd door het koor ingeluid met het lied 'In stille trouw' uit de bundel van 1933. De titel van de lezing luidde: 'Het apostolische geloofsideaal sinds 1900: traditie en vernieuwing tegen de achtergrond van een veranderende samenleving.' Brouwer vergeleek de ontwikkelingen in het gedachtegoed van het Apgen met die van de mensgeoriënteerde, existentialistische theologie in de twintigste eeuw en met ontwikkelingen in de postmoderne samenleving. Hij constateerde daarbij een teloorgang van de 'grote verhalen' en sterke toename van individualisme en relativisme. Tot slot vergeleek Brouwer het woord van God met een liefdesbrief. Een antropoloog of een taalgeleerde die de brief wetenschappelijk wil analyseren gaat daar heel anders mee om dan de verliefde die de brief krijgt. Zo is het ook de enig ware verstaander van het woord van God, degene die het ten uitvoer brengt. Hiermee greep Brouwer terug op een eerder door hem genoemde gedachte van Tillich. Tot slot stelde Brouwer de vraag: 'Zijn wij nog wel in de liefde?'

Vanuit een heel andere hoek belichtte Johan Giskes ontwikkelingen en constanten in het gedachtegoed van het Apgen. Johan Giskes is musicus en muziekhistoricus. Van zijn hand verscheen een groot aantal publicaties over uiteenlopende aspecten van de Amsterdamse muziekgeschiedenis. Binnen het Apostolisch Genootschap is hij ook actief als geestelijk verzorger. In zijn lezing 'Geloofsvisies in het Apostolisch Genootschap in woord en klank, 1953 en 2016' analyseerde hij liederen uit de bundels van het Apgen die tussen 1953 en nu verschenen. Al tamelijk aan het begin van zijn bijdrage liet hij een opname uit de jaren vijftig horen van het lied 'Uw godd'lijk voorbeeld te betrachten'. Dezelfde compositie staat nog steeds in de bundel. Maar de klankkeur en emotionele lading van dit lied was toen totaal anders dan nu. Niet alleen door de zo andere techniek van de 78-toeren-plaat, maar ook door de omvang van het koor, het vibrato, het trage tempo en de wisseling van tempi binnen het kader daarvan. In de teksten is in de loop der jaren het gebruik van het woord 'apostel' gereduceerd van veel tot één keer. God wordt ook veel minder genoemd. Wel zijn er verschillende synoniemen voor het woord 'god' gekomen. Muzikaal is er in 2016 nog steeds veel invloed van bijvoorbeeld Mendelssohn en Schumann, maar daarnaast zijn er nieuwe elementen: veel onregelmatige maatsoorten en meer mineurs. Van alle tijden is, dat de liedtekst moet aansluiten bij het veranderende gedachtegoed. Tekstwijzigingen zijn moeilijk doordat tekst en muziek een eenheid vormen. Gebleven is ook, dat in de kern 'woorden het niet zeggen'. Daarom is de muziek zo belangrijk.

Er volgde nu een muzikaal intermezzo, door Giskes ingeleid. Gezongen werd: 'We gaan in het licht van een heldere zon', in lied dat zowel in 1953 als in 2016 in de bundel staat; 'Een stil en diep geluk', als een voorbeeld van de grote muzikale kwaliteit van de composities van Jaap van der Meulen; 'Waar kan mijn ziel haar rust hervinden', eerst in de vierstemmige zetting van 1933, vervolgens in de zetting van 2016; 'Nieuwe kansen' als een voorbeeld van popinvloed in de nieuwere liederen; 'Er is een stroom' als een voorbeeld van een lied met bijzondere maatsoorten, zelfstandige stemmen en lange melismen.

Na de theepauze sprak Bart Flikkema. Hij is docent logopedie, logopedist en tekstschrijver. Flikkema verzorgde een aantal kleine publicaties over Edward Irving, Henry Drummond en Manuel Lacunza . Hij was tot voor kort voorganger in de Nieuw-Apostolische kerkgemeente in Haren (Gn). In zijn lezing 'Nieuw-Apostolische ontwikkelingen na 1946' vertelde Flikkema dat er al gauw gebruiken hersteld werden die tijdens van Oosbree verdwenen waren, zoals de diensten voor ontslapenen en de verzegeling van ontslapenen. Sinds 1951 was er veel beroering in verband met de stamapostelboodschap. Flikkema vertelde over de strijd tussen voor- en tegenstanders, over de afscheiding van de GvAC en de verzoening tussen NAK en GvAC van enkele jaren geleden. Het opgaan van de HAZEA in de internationale NAK bracht veranderingen met zich mee. Er kwamen wijzigingen in liturgie en ritueel. In de laatste decennia is er een voorzichtige toenadering tussen de NAK en andere kerkgenootschappen. Er is een aantal samenwerkingsverbanden op sociaal gebied. Op de zondag 18 september 2016, dus de dag na het symposium, zou in de NAK-kerken worden voorgelezen dat de NAK tot de Raad van Kerken zal toetreden. In de jaren na 1946 is er veel veranderd maar ook veel hetzelfde gebleven in de NAK. De Hazea beschouwde zich als de voortzetting van eerste christenen en de stamapostel als representant van Jezus. Aanvankelijk werd de stamapostel als zodanig in een aantal liederen bezongen. In de loop der jaren is het woord '(stam)apostel' uit veel liederen verwijderd, maar het komt er nog wel sporadisch in voor. Een typisch apostolisch kenmerk, want in gezangboeken van katholieken of protestanten komen de woorden 'dominee' of 'paus' nooit voor. De scheiding in het kerkgebouw tussen de plaatsen voor mannen en vrouwen is opgeheven. De wederkomstgedachte is in de NAK nog zeer levend. Binnen het bestek van deze lezing was er geen tijd om over de homobeweging in de NAK te vertellen. Flikkema zou hiervoor en voor het benoemen van toekomstige ontwikkelingen over vijf jaar nog graag eens terugkomen. Als afsluiting van zijn voordracht had hij het lied 'I have a dream' gekozen. Hiermee wilde hij zijn hoop illustreren, dat het goed komt met mensen die in het goede geloven.

“Mensen die in het goede geloven”, em. apostel J.L. Slok, apostel Klene, apostel Wiegman.

De laatste in de rij van sprekers was Frederique Demeijer. Voorafgaand aan haar lezing werd een lied uit de jaren vijftig gezongen: ‘Uw woord, Apostel, dringt tot daden’. Demeijer is afgestudeerd als antropologe en is in oktober 2014 begonnen aan een vierjarig promotieonderzoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam bij de faculteit der godgeleerdheid. In haar lezing ‘Zes sociale generaties van het Apostolisch Genootschap’ berichtte zij over dit onderzoek. Centrale vragen daaruit zijn, hoe verschillende sociale generaties van een geloofsgemeenschap hun religie ervaren; en of dat iets zegt over de veranderingen die een geloofsgemeenschap doormaakt. Uitgangspunt voor haar onderzoek zijn de opvattingen over *oral history* van Alessandro Portelli en de generatietheorieën van Henk Becker. Demeijer heeft mensen van de 6 generaties die Becker onderscheidt, geïnterviewd. Kernvragen voor de interviews waren: Hoe heeft u de veranderingen ervaren? Hoe staat u tegenover de diverse apostelen? Is uw godsbeeld veranderd? Wat betekent de rondgang voor u? Hoe ziet u de toekomst? Wat baart u zorgen? Wat zou u veranderen en wat houden? Bij de oudste, de vooroorlogse generatie, viel op dat herinneringen aan de roeping van apostel L. Slok in 1946 en aan die van apostel J.L. Slok in 1984 ineenvloeden. In hun relaas overheerste het woord ‘apostel’. In het taalgebruik van de jongste generatie hadden heel andere woorden de overhand, bijvoorbeeld ‘denken’. Herhaaldelijk noemde Demeijer de ‘stille revolutie’ die in de jaren 90 onder apostel J.L. Slok plaatsvond. Er werden grote wijzigingen doorgevoerd. Verschillende geïnterviewden gebruikten de metafoer van het bord soep voor de snelheid waarmee veranderingen gerealiseerd dienen te worden: Als je een bord soep te snel van de keuken naar de eetkamer draagt, vliegt de helft van de inhoud over de rand; maar als je het te langzaam doet, komt de soep koud op tafel. De veranderingen binnen het Apgen die Demeijer constateert, vergelijkt ze in haar onderzoek met maatschappelijke veranderingen.

Apostel Bert Wiegman van het Apgen sloot de samenkomst af. Zijn woorden werden ingeluid met het lied ‘Een leven in liefde met armen zo wijd’. Apostel Wiegman dankte de NAK voor de gastvrijheid. En hij benoemde wat de NAK en het Apgen verbindt: niet alleen vele onderlinge contacten, maar ook een gemeenschappelijke taak: een gezindheid hooghouden, zorgen voor steeds weer vrede in ons, de liefde bewaren en het licht van de hoop. Onze voorouders hebben elkaar liederen toegezongen die hierover gingen. Apostel Wiegman greep terug naar de oproep van apostel Klene, om respect te hebben voor elkaars opvattingen. Hij breidde dat uit tot een oproep voor respect ten opzichte van andere religies. Hij illustreerde dat door te vertellen over de samenwerking tussen een islamitische technicus en een joodse dokter, waardoor een Surinaams kind in een Nederlands ziekenhuis een

prothese kon krijgen voor de hand die zij mistte. Vervolgens noemde apostel Wiegman de verzoening tussen Jacob en Ezau en citeerde hij de laatste strofe van het gedicht 'Jonge Vrede' van Leo Vroman.

Buiten het protocol om vroeg hij tot slot of hij het lied 'I have a dream' mocht dirigeren. Het lied was al eerder door het kleine koor gezongen bij de lezing van Bart Flikkema en had in de zaal veel weerklank gevonden. Nu werd iedereen die het kende door apostel Wiegman gevraagd, naar voren te komen. Mensen van de verschillende richtingen bleken het te kennen. Voor velen was het een uitlaatklep voor de vreugde over deze mooie samenkomst.

Apostel Klene kon niet tot het eind toe blijven. Hij werd weggeroepen voor een belangrijke gebeurtenis: zijn kleinkind was geboren.

Iedere aanwezige zal zijn eigen indrukken van dit symposium hebben. Ik vermeld er drie: een van Paul Smits (NAK), een van Sonja Stroosnijder (GvAC) en een van mijzelf (Apgen). Paul Smits merkte op: 'Iedereen begroet elkaar op de ons vertrouwde manier, dus op deze manier is er geen onderscheid te maken. "gelukkig maar" dacht ik.' De sfeer vond hij de hele dag fantastisch en hij vroeg zich af waarom dat 70 jaar geleden niet zo was geweest. 'Dan waren we mogelijk nog samen geweest. Net zo als nu, de tijd nemen om naar elkaar te luisteren en dat is dan ook meteen de les voor de toekomst realiseer ik me', aldus Paul Smits (zie ook <https://www.facebook.com/NAKHOLLAND/>). Een verslag van Sonja Stroosnijder zal in het oktobernummer van 'De Bazuin Sions' op de website van de GvAC verschijnen <http://www.apostolisch.nl>, doorklikken op 'mediakast'). Enkele van haar

indrukken mag ik nu al vermelden. Ze hoorde in de pauze herhaaldelijk: 'fijn het ook van de andere kant te horen'. Deze geluiden vernam ze zowel van 'genootschapsmensen als van mensen van de NAK'. Zelf raakten zij en haar vrouw in gesprek met een echtpaar van de NAK en een sympathisant van het genootschap. Ze vertelden elkaar over hun beleving van de splitsing van destijds, zonder verwijten, gewoon als broeders en zusters. Sonja was bijzonder geraakt door de chemie tussen de aanwezigen tijdens het lied 'I have a dream' aan het eind van de lezing van Flikkema. Zelf zegt ze ervan: 'We hebben een droom. God raakte iedereen aan. En dit bracht, eenheid warmte, emotie, kippenvel.' Dat Sonja mijn 'eigen' apostel Wiegman 'een man naar Gods hart' noemt, doet me oneindig goed. Zelf zou ik het niet zo zeggen. Mijn woorden voor het onzegbare zijn anders. Maar mijn hart verstaat haar en ik ben het met haar eens. Even gelukkig ben ik met het gevoel van diepe herkenning dat ikzelf kreeg toen apostel Klene sprak en dat ik ook heb in mijn contacten met andere mensen van de NAK en mensen van de GvAC.

Ik ken het 'leed aan de keukentafel' waarover apostel Klene sprak. Mijn moeder volgde apostel Slok en mijn vader bleef bij de stamapostel. Ach, hadden mijn vader en moeder deze dag nog maar mee mogen maken! Ze leven niet meer. Maar ik mocht meemaken dat in mij mijn 'moeder' en 'vader' met elkaar verzoend zijn. En dit met het volle respect voor het anders-zijn van de ander. Opvattingen over hiernamaals en wederkomst en een wel of niet rechtstreeks ingrijpen van God in het leven van alledag zullen we nooit op een lijn krijgen. Laten we elkaar de eigen opvattingen van harte gunnen. Wat wel bleek te kunnen was: herstel van familie- en vriendschapsbanden, samenwerking bij historisch onderzoek en, last but not least, elkaar vinden in de liefde. Wie weet wat daar nog uit voort komt!

Geschreven door Truus Bouman-Komen, met gebruikmaking van door de organisatoren, sprekers en toehoorders aangeleverde tekst.

De foto's zijn gemaakt door Pieter Eikeboom. Voor meer foto's zie elders op de website.